

ارزشیابی یک کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی بر اساس سنجش نیازهای دانشجویان

دکتر عطاالله ملکی^۱، مگنولیا کاظمی^۲

نویسنده‌ی مسئول: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشکده‌ی پزشکی atamaleki@hotmail.com

چکیده

زمینه و هدف: مطابقت و تناسب کتاب آموزشی با برآورده ساختن نیازهای دانشجویان در طول دوره‌ی آموزش، موقوفیت تحصیلی در مقاطع بالاتر ایجاد انگیزه و علاقه برای یادگیری بیشتر و در نهایت موقوفیت در آینده‌ی شغلی و حرفا‌ی آن‌ها تاثیر بهسزایی دارد. این تحقیق کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی که به عنوان یکی از کتاب‌های مورد استفاده برای دانشجویان پزشکی در ایران می‌باشد را مورد ارزشیابی قرار داده و بر اساس بررسی نیازهای دانشجویان پزشکی یکی از دانشگاه‌های علوم پزشکی در ایران و ایده‌ها و نظرات استاد زبان تخصصی صورت گرفته است. این مطالعه در صدد بررسی نیازهای اصلی دانشجویان پزشکی در یادگیری متون و بررسی کارآیی و مفید بودن این متون در برآورده کردن آن نیازها بوده است.

روش بررسی: در این تحقیق مشخصات دانشجویان و فرم‌های نیازسنجی برای مشخص کردن نیازهای زبان تخصصی پزشکی ۵۰ دانشجوی پزشکی و همچنین پرسشنامه‌ی ارزشیابی کتاب برای بررسی نظرات استاد در مورد جنبه‌هایی از کتاب استفاده گردید. داده‌ها بر اساس آمار توصیفی و آمار استنباطی تحلیل شدند.

یافته‌ها: نیازسنجی دانشجویان نشان می‌دهد که کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی به طور کامل نیازهای دانشجویان را با توجه به سطح دانش زبان انگلیسی آن‌ها، مهارت‌های زبانی، مهارت‌های جانبی، روش‌های یادگیری ارجح، نوع تعاملی که دانشجویان آن را ترجیح می‌دهند و فعالیت‌های ارتباطی برآورده نمی‌سازد.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که در تدوین کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی باید نیازهای دانشجویان با توجه به سطح دانش و مهارت‌های زبانی و جانبی و نوع روش‌های یادگیری که فعالیت‌های ارتباطی و علمی دانشجویان را برآورده می‌سازد، لحاظ گردد.

واژگان کلیدی: انگلیسی برای اهداف ویژه، مواد آموزشی، نیازسنجی، سنجش وضعیت کنونی، زبان دوم، سنجش وضعیت هدف، ارزشیابی کتاب درسی

مقدمه

تخصصی، روش‌های آموزش، برنامه ریزی درسی و آزمون‌سازی بی‌شک موثر خواهد بود. هاچینسون و واترز (۱)، رابینسون (۲) و هایلند (۳) اظهار می‌دارند که سنجش

در آموزش زبان‌های تخصصی سنجش نیازها و علایق دانشجویان اهمیت و افری دارد (Needs Assessment). درک این نیازها در انتخاب کتاب‌های آموزشی زبان‌های

۱- دکترای زبان انگلیسی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی زنجان

۲- کارشناس ارشد زبان انگلیسی

دستیابی به اهداف ویژه، تسهیل فرآیند یادگیری در دانشجویان و زمینه سازی یادگیری برای دانشجویان را برای ارزشیابی کتاب های زبان تخصصی پیشنهاد می کند.

گارینگر (۸) یک فرآیند گام به گام برای تحلیل و انتخاب یک کتاب درسی را عرضه کرده است که این فرآیند تناسب کتاب با زمینه های فرهنگی، سن، عالیق و اهداف یادگیرندگان، اثربخشی در تولید مهارت های زبانی، درجه بندی مواد درسی و تمرینات از ساده به سخت و مباحث عملی مثل قیمت، کیفیت، دوام و غیره را دربر می گیرد.

سوالی که در این تحقیق مطرح و مورد بررسی قرار گرفته این بود که آیا کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی نیازهای زبانی دانشجویان پزشکی را تامین می کند؟ همچنین پایه و اساس تحقیق بر این فرضیه مثبت استوار گردید که کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی نیازهای زبانی دانشجویان پزشکی را تامین می کند. در واقع، اهداف تحقیق شامل بررسی و مطابقت دادن نیازهای زبانی دانشجویان با محتوای کتاب مورد نظر و بررسی برآورده شدن یا برآورده نشدن این نیازها با مطالب کتاب تدریس شده بود.

روش بررسی

پنجاه دانشجوی پزشکی و یک استاد زبان تخصصی در این مطالعه شرکت کردند. دانشجویان متشكل از ۲۷ دختر و ۲۳ پسر با میانگین سنی ۲۱ سال بودند. استاد درس عضو هیات علمی دانشگاه با ۲۲ سال سابقه تدریس بود. در این مطالعه کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی تالیف تحریریان و مهرابی (۹)، مورد ارزشیابی قرار گرفت. ارزشیابی بر اساس استانداردهای چهارگانه مطرح شده توسط کانینگورث (۷) و نتیجه هی نیازسنجد (Needs Assessment) دانشجویان و نظرات استاد مربوطه انجام گرفت. مراحل یک ارزشیابی با توجه به دیدگاه ورسن و همکاران (۱۰) جهت تعیین استانداردها در مورد کیفیت موضوع مورد ارزشیابی،

نیازهای دانشجویان هدف آن ها از یادگیری زبان انگلیسی مشخص می کند و به برنامه ریزی و طراحی آموزشی دقت بیشتری می بخشد. یکی از این نیازها نیاز به کتاب های آموزشی مفید است. تامین این نیاز به ارزشیابی (Evaluation) کتب آموزشی موردنظر محتاج است. به گفته های چینسون و واترز، ارزشیابی کتاب های درسی عبارت از فرآیند تطبیق نیازهای فرآگیران با راه حل های موجود است. در این تحقیق نیازهای یک گروه دانشجوی پزشکی در ارتباط با یک کتاب درسی زبان تخصصی و تطبیق آن کتاب با این نیازها مورد بررسی قرار می گیرد. نیازهای دانشجویان به زبان تخصصی به دو گروه نیازهای دانشگاهی و نیازهای حرفه ای تقسیم می شود. در صورت برآورده نشدن نیازهای دانشگاهی، نیازهای حرفه ای برآورده نمی شود. از نظر چینسون و واترز، محتوا و روش آموزش زبان های تخصصی را نیازهای یادگیرندگان تعیین می کند. همچنین، توجه به نیازهای دانشجویان می تواند مبنای ارزشیابی کتاب های زبان تخصصی باشد. برای ارزشیابی کتاب های زبان تخصصی و عمومی از چک لیست استفاده می شود. فاکتورهای مورد ارزیابی در این چک لیست ها عمدها شامل عالیق دانشجویان، نیازها، اهداف، نگرش ها و غیره است. به عقیده نانان (۴)، ارزیابی نگرش ها، باورها و خواسته های یادگیرندگان زبان می تواند ارزشیابی کتاب های زبان تخصصی را منسجم و منظم سازد. در همین راستا، لیتس (۵) عقیده دارد که تطبیق مولفه های زبانی و محتوا کتاب های زبان تخصصی با شخصیت دانشجویان، زمینه هی فکری شان، نیازهایشان، عالیق شان و سبک یادگیری شان به چک لیست ها شکل استاندارد می بخشد. برین و کندلین (۶)، اعتقاد دارند که انتخاب و به کارگیری مواد آموزشی مناسب برای زبان تخصصی لازم است و باید سوالاتی راجع به اهداف، محتوا، کارکرد و فایده آن مواد پرسیده و بررسی شود. کانینگورث (۷) چهار معیار تطابق با نیازهای دانشجویان، ایجاد مهارت در دانشجویان برای

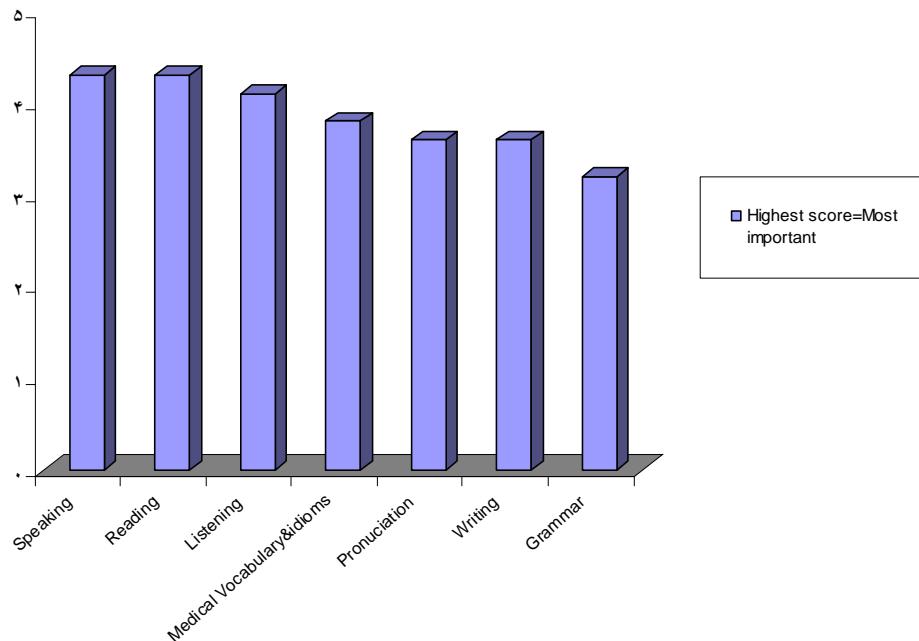
در گوش کردن، ۲۰ درصد در واژگان و ۲۰ درصد در تلفظ ضعف دارند. آن‌ها الیت کسب مهارت‌های زبانی را بر اساس اهمیت‌شان برای خود طبقه‌بندی کردند. بالاترین الیت به مکالمه‌ی زبان داده شد و پایین‌ترین اولویت را دستور زبان داشت. مهارت خواندن و نوشتن هم در اولویت قرار داشت. نظر استاد در مورد جنبه‌های هفت‌گانه مورد ارزشیابی به شرح زیر می‌باشد. نوع زبان مثبت، کاربرد و موضوع و محتوا نسبتاً مناسب، طرح، تمرین‌ها و فعالیت‌ها و مهارت‌های زبانی نامناسب ارزیابی شد. نظرخواهی از دانشجویان با توجه به فرم ارزشیابی نشان داد که کتاب موردنظر در جنبه‌های کاربردی، تمرین‌ها و فعالیت‌ها و مهارت‌های زبانی نیاز به تغییر و اصلاحات دارد. همچنین طبق یافته‌های ارزشیابی کتاب مذکور استانداردهای چهارگانه کائینگورث را دارا نمی‌باشد. نیازسنجی دانشجویان و نظرات استاد نشان داد که این کتاب با نیازهای دانشجویان تطبیق ندارد و نیز مهارت‌های لازم را برای دانشجویان تامین نمی‌نماید. از طرف دیگر، کتاب انگلیسی برای دانشجویان پژوهشی فرآیند یادگیری را تسهیل ننموده، زمینه‌ی لازم را برای یادگیری دانشجویان فراهم نمی‌سازد. نمودار ۱ اولویت مهارت‌ها را از نگاه دانشجویان نشان می‌دهد و نمودار ۲ انتظار آن‌ها را از کلاس زبان تخصصی به نمایش می‌گذارد. از طرف دیگر، نمودار ۳ آنچه را که دانشجویان ترجیح می‌دهند به تصویر می‌کشد.

جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، به کارگیری استانداردها به منظور تعیین ارزش، کیفیت، کارآیی و سودمندی موضوع مورد ارزشیابی صورت گرفت.

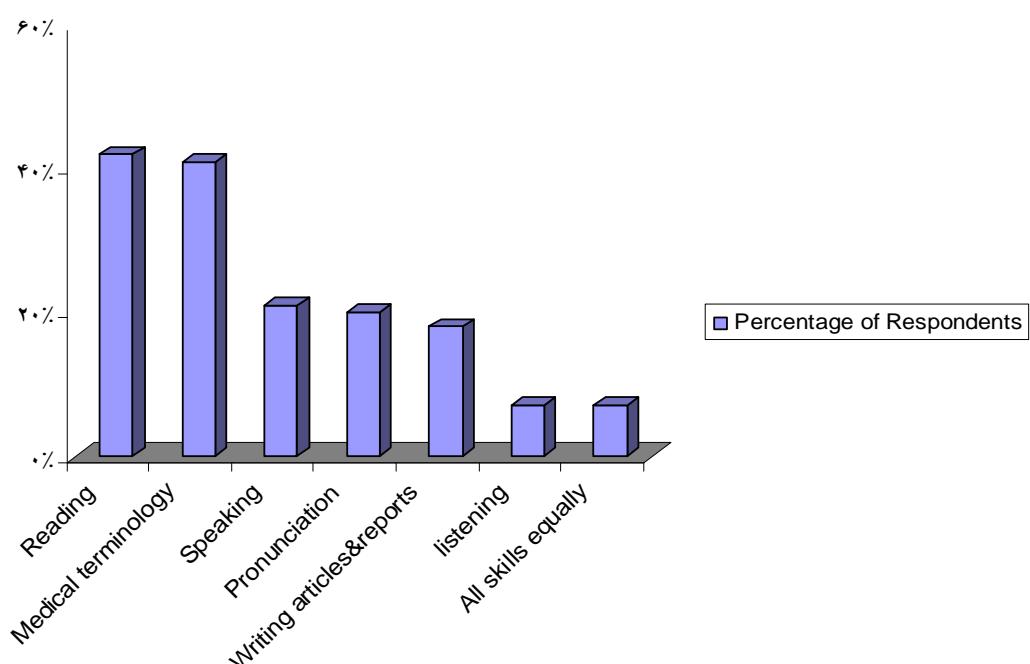
برای ارزشیابی کتاب مذکور فرم‌های مشخصات دانشجویان و نیازسنجی در میان دانشجویان جهت تکمیل توزیع شد. همچنین، پرسشنامه‌ی مخصوص ارزشیابی کتاب درسی به استاد درس زبان تخصصی تحويل و پس از تکمیل همراه با فرم‌های نیازسنجی و مشخصات دانشجویان جمع‌آوری شد. فرم‌های مشخصات دانشجویان و نیازسنجی برای شناسایی اهداف، علائق و انتظارات دانشجویان در ارتباط با آموزش زبان تخصصی استفاده شد. همچنین، پرسشنامه‌ی ارزشیابی کتاب زبان تخصصی جهت شناخت نگرش استاد نسبت به جنبه‌های مختلف آن به کار رفت. فرم مشخصات دانشجو حاوی سوالات استفهامی و فرم نیازسنجی حاوی سوالات استفهامی و تک جوابی بود.

یافته‌ها

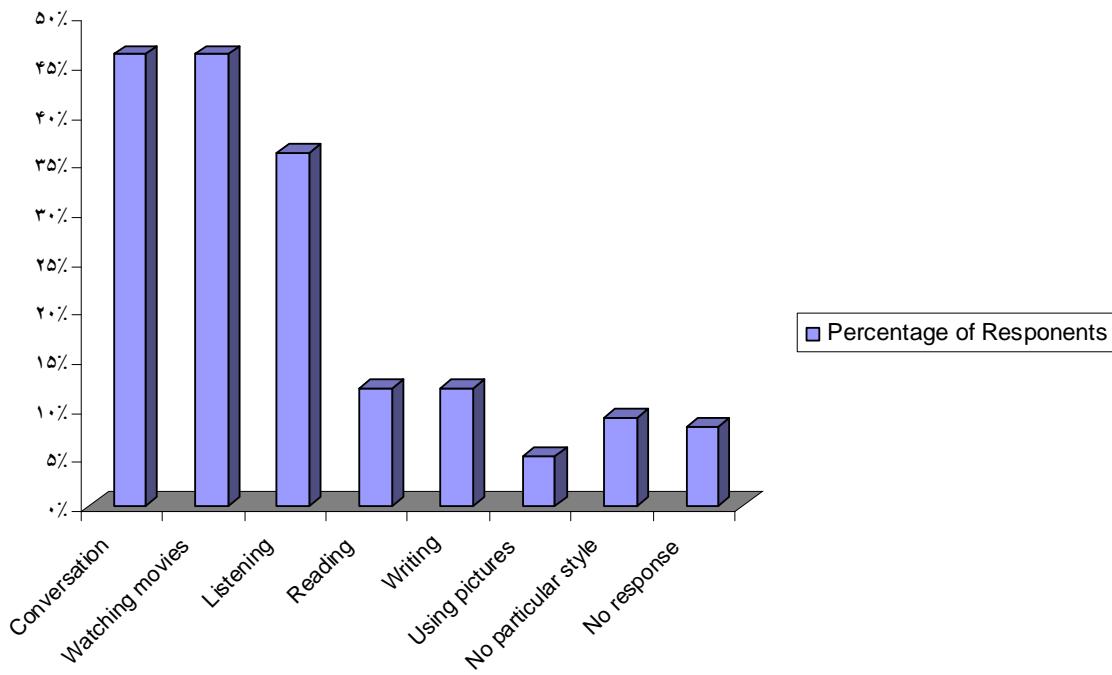
تجزیه و تحلیل فرم‌های مشخصات دانشجو و نیازسنجی نشان داد که تقریباً ۸۰ درصد از دانشجویان به یادگیری زبان انگلیسی علاقه دارند. علیرغم این علاقه، ۵۰ درصد آن‌ها دانش زبانی خود را متوسط ارزیابی کردند. دلیل اکثر دانشجویان برای یادگیری زبان تخصصی استفاده از آن در مطالعه و تحقیق در رشته‌ی پژوهشی است. البته عده‌ای هم یادگیری زبان انگلیسی را یک نیاز دنیای امروز قلمداد کردند. از طرف دیگر، اطلاعات موجود در فرم‌ها حاکی از این بود که دانشجویان به ورزش، موسیقی، سینما در حوزه‌های مختلف پژوهشی و استفاده از کامپیوتر برای یادگیری بیشتر و بهتر علاقه‌مند بودند. بررسی فرم‌های مشخصات و نیازسنجی دانشجویان نشان داد که ۳۴ درصد آن‌ها در مکالمه، ۲۶ درصد

نمودار ۱: اولویت بندی مهارت از نگاه دانشجویان

نمودار ۲: انتظار دانشجویان از کلاس زبان تخصصی

نمودار ۳: سبک برتر یادگیری از دیدگاه دانشجویان

مختلف در حوزه‌های عمومی، نیمه تخصصی و تخصصی و در نهایت در محتوا به بررسی و ارزشیابی کل مواد آموزشی به کار رفته از قبیل متون، تمرینات، فعالیت‌ها، آزمون‌های کتاب پرداخته شده است. مقایسه‌ی نیازهای دانشجویان با محتوای کتاب انگلیسی برای دانشجویان پژوهشی نشان داد که این کتاب جوابگوی آن نیازها نیست. اول آنکه این کتاب در سطح مناسبی برای دانشجویان نیست و دانشجویان در موقعیت شغلی خود نمی‌توانند از مطالب آن استفاده کنند. کتاب تنوع موضوعی ندارد و در دانشجویان ایجاد انگیزه نمی‌کند. در اینجا توجهی به مکالمه، مهارت گوش کردن، تلفظ واژگان و تلفیق مهارت‌های گوناگون جهت برآورده کردن نیازهای حرفه‌ای، دانشگاهی و اجتماعی دانشجویان نمی‌شود. متون خواندنی و تمرینات مرتبط با آنها نیز موجب تقویت مهارت خواندن دانشجویان نمی‌شود. گرچه واژگان تخصصی بسیاری را می‌آموزند. از نظر استاد کتاب مورد نظر

بحث

در ارزشیابی این کتاب هفت جنبه در نظر گرفته شده است کاربرد، طرح، تمرین‌ها و فعالیت‌ها، مهارت‌های زبانی، نوع زبان، موضوع و محتوا این هفت جنبه را تشکیل می‌دهند. در جنبه‌ی کاربرد به بررسی و ارزشیابی مفید بودن کتاب در حوزه‌ی حرفه‌ای دانشجویان در جنبه‌ی طرح به بررسی و ارزشیابی شکل کتاب، صفحه‌آرایی، تصویرپردازی و جذابیت بصری کتاب، در تمرین‌ها و فعالیت‌ها به بررسی و ارزشیابی تمرینات مربوط به دستور زبان، پرسش و پاسخ، درک مطلب، ایجاد ارتباط با بیماران، پزشکان و پرستاران خارجی، در مهارت‌های زبانی به بررسی و ارزشیابی توانایی خواندن، نوشتمن متون، یادگیری واژه‌های تخصصی، توانایی مکالمه و ایجاد ارتباط با بیماران، پزشکان و پرستاران خارجی، در نوشتمن، مکالمه و درک مطلب شفاهی، در نوع زبان به بررسی و ارزشیابی رسمی و یا غیررسمی بودن زبان، در جنبه‌ی موضوع کتاب به بررسی و ارزشیابی به کارگیری موضوعات

ضریب دشواری آن‌ها تنظیم شده، بنابراین در موقعي درس‌های اول مشکل‌تر از درس‌های آخر هستند. بیشترین تاکید کتاب روی خواندن، درک مفاهیم و یادگیری واژگان تخصصی پزشکی و عمومی است. مولفین کوشیده‌اند انتقال و تاثیر فرهنگی را به حداقل برسانند و بنابراین آهنگ تنظیم متون و ترتیب تمرینات یکنواخت و تکراری است.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی با نیازهای اظهار شده دانشجویان مطابقت ندارد و همچنین با توجه به نظرات استاد که این کتاب در سطح مناسبی برای دانشجویان نیست و نیاز به تغییر دارد (طبق بررسی فرم‌های پرسشنامه مربوط به استاد و دانشجویان)، کتاب مذکور نیاز به بازنگری و اصلاحات با توجه به نیازهای اظهار شده توسط دانشجویان، استاد درس مربوطه و جنبه‌های هفت گانه ارزشیابی عنوان شده را دارد و یا باید از کتاب‌هایی استفاده نمود که با نیازهای اظهار شده و جنبه‌های هفت گانه ارزشیابی مطابقت داشته باشد.

کاربرد اندکی از نظر حرفه‌ای در تعاملات اجتماعی در بخش‌های مختلف بیمارستان‌ها دارد. از طرف دیگر، آشنا شدن دانشجویان با بعضی از واژگان تخصصی نقطه‌ی قوت کتاب به شمار می‌آید. طرح کتاب نامناسب و خسته کننده و فاقد جذابیت‌های ظاهری است. تمرینات و فعالیت‌ها کافی و طبقه‌بندی شده نیست و بر اساس اصل درجه‌بندی (Grading) یعنی تنظیم متون از آسان به سخت طراحی نشده و به صورت ناهنجار و تصادفی انتخاب شده است. از دیدگاه استاد نوع زبان کتاب علاوه بر رسمی بودن باید دارای مکالمات و موضوعات غیررسمی نیز باشد. موضوعات و محتوای کتاب نسبتاً خوب ارزشیابی شده است، زیرا در حوزه‌های مختلف پزشکی می‌باشد. این کتاب از انتشارات سازمان سمت است و متشکل از متون خواندنی پزشکی، پرسش و پاسخ، تمرین واژگان تخصصی و متون ترجمه‌ای است. این کتاب دارای پانزده بخش است که هر بخش حاوی سه متن همراه با تمرینات زبان و ترجمه است. نوشه‌های آن سیاه و سفید و عاری از تصاویر و جاذبه‌های بصری است. توزیع متون و تمرینات در طول کتاب بدون در نظر گرفتن

منابع

- 1- Hutchinson T, Waters A. English for Specific Purposes: A learning-centered approach. England: Cambridge University Press; 1987.
- 2- Robinson P. ESP Today: A practitioner's guide. New York and London: Prentice Hall International; 1991.
- 3- Hyland K. English for academic purposes: an advanced resource book. Taylor & Francis e-library; 2006.
- 4- Nunan D. Language Teaching Methodology. Prentice Hall; 1991.
- 5- Litz DRA. Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study. *Electronic Asian EFL Journal*. 2005. Available from: http://asian-efl-journal.com/Litz_thesis.
- 6- Breen M, Candlin C. Which materials? A consumer's and designer's guide. In Sheldon LE. (Ed.) Textbooks and Materials: Problem in Evaluation and Development. *ELT Documents*. 1987; 126: 13-28.
- 7- Cunningham A. Choosing Your Coursebook. Oxford: Heinemann; 1995.

- 8- Garinger D. Textbook Selection for the ESL Classroom. 2002. Available from: <http://www.cal.org/resources/Digest/0210garinger.html>.
- 9- Tahirian MH, Mehrabi F. English for students of medicine (II). Tehran: SAMT publication; 2007.
- 10- Worthen BR, Sanders JR, Fitzpatrick JL. Program evaluation: alternative approaches and practical guidelines. London: Longman; 1997.